

Selskabet »Børnenes Vel« i Esbjerg

Af Torsten Riber

Da denne artikel behandler et emne, der berører adskillige nulevende esbjergensere, har forfatteren valgt at skildre institutionens historie frem for at beskrive enkeltpersoners rolle i og oplevelse af »Børnenes Vel« og dets virke.

I 1902 blev i Esbjerg stiftet selskabet »Børnenes Vel«. Selskabet nåede i årenes løb bl.a. at få oprettet adskillige optagelseshjem, børnehaver og vuggestuer og fik desuden i en årrække overladt plejebørnstilsynet i Esbjerg kommune. »Børnenes Vel« blev ligesom andre selskaber af samme navn rundt om i landet oprettet på opfordring af »De danske Plejhjemsforeninger«, og selskabet var et eksempel på de efterhånden talrige private foretagender, der siden første halvdel af det 19. århundrede var opstået for at forbedre forholdene for børn, der var undergivet den offentlige forsorg.

Efter fattigloven af 1803 skulle fattigvæsenet sørge for opfostringen af forældrelose børn samt børn, hvis forældres forstand, helbred eller moralske forhold gjorde det umuligt, set med samtidens øjne, at betro dem opdragelsen af børnene. Endvidere kunne børn komme under fattigvæsenet, hvis forældrene p.gr.a. svagelighed, mange børn, alderdom el. lign. ikke var i stand til at tjene tilstrækkeligt til at kunne forsørge dem. Den forsørgelsesmåde, 1803-loven foreskrev, var at indtlinge børnene i pleje hos en familie eller enkeltperson i sognet. Denne fremgangsmåde var stort set enerådende i første halvdel af det 19. århundrede, og selv om andre forsørgelsesformer vandt indpas i den sidste halvdel af århundredet, vedblev plejhjemsanbringelsen at være den mest benyttede. Forsørgelsen af børnene kom i stand ved, at fattigkommissionen én

gang om året indhentede tilbud fra dem af sognets folk, der var interesseret i at tage et barn i pleje. De fleste sognes fattigkommissioner valgte de billigste tilbud, hvorved børnene ikke altid fik de bedste plejehjem, og da der blev holdt licitation over børnene hvert år, kunne de endvidere blive tvunget til med mellemrum at skifte plejehjem. Desuden kunne den plejeløn, som fattigvæsenet betalte plejeforældrene, langt fra dække omkostningerne til børnenes forsørgelse, og denne fremgangsmåde kunne da også kun opretholdes, fordi det var almindelig praksis at lade børnene arbejde, så meget de evnede, på den gård eller det husmandssted, hvor de var sat i pleje. At børnenes arbejdskraft spillede en væsentlig rolle fremgår endvidere af, at det i langt de fleste tilfælde var muligt for fattigvæsenet at få sognets folk til at tage plejebørnene for en mindre plejeløn jo ældre og dermed mere arbejdsdygtige, børnene blev. Nogle ganske få steder, f.eks. i Ålborg, blev der ført et vist tilsyn med, at børnene ikke misrøgtedes, men dette blev først gjort obligatorisk med loven af 1888 om tilsyn med plejebørn¹.

I anden halvdel af 1800-tallet betød oprettelsen af de mange fattiggårde, at en hel del børn fik deres opholdssted her. Så vidt det er muligt at skønne, var plejhjemsanbringelse dog stadig den mest anvendte. I 1806-7 blev der i Slagelse oprettet et fattighus med tilhørende arbejds hus, og dette må nok anses for landets første fattiggård. Det næste blev oprettet i Døstrup i 1826, men bortset fra nogle få fattiggårde, fortrinsvis i Ribe amt, slog bevægelsen først igennem på landsplan i 1860'erne. Antallet af fattiggårde kulminerede omkring midten af 1880'erne, hvor det er anslået, at der var mellem 350 og 370. Med fattigloven af 1891 blev forsørgelsen i hjemmet gjort til den foretrukne form for fattigforsørgelse, og i løbet af 1890'erne faldt belægningen på mange fattiggårde betydeligt. Den endelige afskaffelse af fattiggårdene skete med socialreformene af 1933.

Medens børnene udgjorde en stor del af beboerne på fattiggårdene på landet, var det sjældent, at børnene i byerne blev anbragt på fattiggården; skete det, var det som regel kun midlertidigt eller på grund af særlige omstændigheder. På fattig-

gårdene fik de indlagte lemmer frit husly samt alt nødvendigt til livets ophold såsom mad, klæder, lys, varme, lægehjælp m.m. Til gengæld skulle de udføre arbejde, afpasset efter deres kræfter, være lydige mod forstanderen og rette sig efter fattiggårdens reglement. For fattigvæsenet kunne denne forsørgelsesmåde medføre besparelser idet de indlagte lemmers udførte arbejde kunne betale en del af omkostningerne ved at drive fattiggården.

Desuden var det meningen, at arbejdspligten på fattiggårdene skulle skræmme dovne folk fra at søge at leve på fattigvæsenets regning. Ofte så man da også, at antallet af folk, der levede af understøttelse faldt, når der i egnen blev opført en fattiggård. Dette skyldtes dog nok så ofte den meget udbredte skræk blandt fattige folk for at ende på fattiggården, idet man her i høj grad mistede sin selvbestemmelsesret. Som nævnt skulle de indlagte lemmer adlyde forstanderen og udføre det af ham anviste arbejde samt holde sig til fattiggårdens reglement; endvidere måtte de ikke forlade fattiggården uden forstanderens tilladelse. Brød folk reglementet, kunne de som straf blive anbragt i fattiggårdens arrest og eventuelt samtidigt blive sat på halv kost under de første par dage af afsoningen. Indlagte folk kunne, hvis de kunne dokumentere, at de havde en mulighed for at forsørge sig selv, slippe ud af fattiggården. Hvis de indlagte lemmer i stedet rømte fra fattiggården, kunne de dog blive bragt tilbage med politiets hjælp. Fattiggårdene kunne således have et vist fængselsagtigt præg, og de har næppe været det ideelle sted for børn at vokse op på, selv om de i visse tilfælde kunne betyde en forbedring for børnene.

Selv om der først i 1888 kom en lov om tilsyn med plejebørn, hændte det, at fattigkommissionerne opdagede misrøgt af plejebørn, og disse kunne så i stedet blive anbragt på fattiggården enten permanent eller indtil et nyt plejehjem var fundet. Af og til skete det også, at børn enten alene eller sammen med forældrene drev omkring og tiggede. Under sådanne omstændigheder var det ikke ualmindeligt, at børnene var underernærede, og ofte forsømte de tillige deres skolegang. I fattiggårdene blev børnene sikret en regelmæssig ernæring, og der blev sørget for deres skoleundervisning, enten gennem under-

visning på fattiggården eller ved, at de blev sendt i kommuneskolen. Fattiggårdene kunne således under specielle omstændigheder betyde en forbedring for børnene, men hverken denne forsørgelsesform eller plejhjemsanbringelsen kunne dog siges at sikre børnene tilfredsstillende kår².

Det offentlige utilstrækkelige børneforsorg satte en række enkeltpersoner og private foreninger i gang med selv at forsøge at forbedre forholdene for børnene. 1827, 1830 og 1833 indrettedes de første danske børnehjem. Hjemmene var private, men i de to første tilfælde var oprettelsen dog sket med en vis økonomisk hjælp fra staten. Det var imidlertid først fra 1880'erne, at oprettelsen af børnehjem antog et større omfang, selv om antallet af børn i hjemmene stadigt måtte betegnes som beskedent.

Af væsentlig betydning allerede for det 19. århundredes børneforsorg var dog stiftelsen af de private plejhjemsforeninger. De var først og fremmest blevet oprettet for at afbøde nogle af de værste virkninger, der opstod af det offentlige fattigvæsens måde at anbringe børnene i pleje på. I det 19. århundrede var plejhjemsforeningernes opgave hovedsageligt at sørge for, at børnene blev anbragt i gode plejhjem, som foreningerne selv omhyggeligt havde udvalgt, og i dette århundrede har foreningerne desuden oprettet adskillige optagelseshjem og børnehjem. Den første plejhjemsforening blev dannet i København i 1837, men bortset fra denne og to andre foreninger fra henholdsvis 1867 og 1884 var det først i 1890'erne, at interessen for at oprette sådanne foreninger bredte sig. 1897 dannede alle landets plejhjemsforeninger, dengang 13, den overordnede organisation »De danske Plejhjemsforeninger«. Med undtagelse af foreningen for København var foreningernes virkekreds foreløbigt hovedsageligt på landet, men efter en opfordring fra »De danske Plejhjemsforeninger« begyndte der fra 1901 i nogle af landets større købstæder at blive oprettet selskaber ved navn »Børnenes Vel«³.

Allerede i 1902 blev der stiftet et sådant selskab i Esbjerg. Gennem byens blade blev der sendt en indbydelse med 36 underskrifter til et offentligt møde den 4. februar om aftenen på hotel Spangsbjerg. Til stede ved mødet var bl.a. formanden

S Erkendelse af, at det er ønskeligt, at der bliver optaget et Arbejde til Bedste for ugunstigt stillede Børn i Esbjerg Kjøbstad, opfordrer vi, undertegnede, Medborgere og Medborgerinder til at deltage i et offentligt Møde Tirsdag d. 4. Februar Kl. 8 Aften i Hotel Spangsbjergs Sal, hvor denne Sag vil blive forhandlet. Sognepræst Kaae, Formand i Overbestyrelsen for de danske Plejehjemsforeninger, har lovet at komme til Stede og inlede Forhandlingene.

A. Andersen,	J. Berg,	E. Breinholt,	Læge Th. Brinch,	Fru Malerm. Broch.
Lærer.	Dyrlæge.	Konful.	Byraadsmedlem.	
Christian Bruun,	Malermester J. M. Buhl,	Fru Johanne Buhl,	M. Christensen,	
Sognepræst.	Byraadsmedlem.		Førstelærerinde	
E. Gold,	M. Erlandsen,	B. B. Hassing,	E. Høyrup,	Chr. P. Jensen,
Spøgehustælle.	Suldsmed.	Toldforvalter.	Kommunelærerinde.	Snebterm.
Lærer H. Jensen,	Jesperfen,	M. Jørgensen,	N. R. Langvad,	Fru A. Langvad.
Byraadsmedlem.	Vyfoged.	Købmand.	Overlærer.	
D. Lauritzen,	S. Laurfen,	Jens Lund,	J. Lyngbye,	E. Melbye,
Grosserer.	Kordeg.	Redaktør.	Borgmester.	Resid. Kapellan.
Grosserer Th. Møller,	M. Nielsen,	D. Nielsen,	Valb Nielsen,	
Byraadsmedlem.	Lærerinde.	Lærerinde.	Læge.	
Grosserer J. Pagh,	Fr. Petersen,	K. Pedersen,	P. Pedersen,	
Byraadsmedlem.	Redaktør.	Skolebestyrerinde.	Kommunelærerinde.	
Skolebest. Ryhner Petersen,	Cigarhandler R. Simonfen,	Redaktør Sundbo,	Byraadsmedlem.	
Byraadsmedlem.	Byraadsmedlem.	Byraadsmedlem.		

Fru Karen Sundbo.

Fig. 1. Annonce i Esbjerg-Avis fredag, den 31. januar 1902 med de 36 initiativtageres underskrifter.

for »De danske Plejehjemsforeninger«, Kværndrups sognepræst Alfred Kaae, som var kommet til byen for at hjælpe med til selskabets oprettelse. Pastor Kaae kom under mødet med et forslag til selskabets love, og dette forslag fik forsamlingens tilslutning. Selskabets formål skulle være at træde til med hjælp, når børn vanrøgtedes, led nød eller udviste dårlig adfærd. Hvor der ellers var brug for selskabets hjælp, skulle det støtte hjemmene med råd og dåd. I tilfælde af, at det viste sig hensigtsmæssigt at fjerne barnet fra hjemmet, eller hvis barnet var hjemløst, skulle selskabet sørge for barnets anbringelse i et plejehjem, eller hvis dette var utilrådeligt, i et børnehjem eller på en anstalt. Endvidere skulle selskabet tilbyde Esbjerg Kommune at overtage tilsynet med plejebørn. Endelig skulle selskabet hjælpe byens børn med at få fritiden udfyldt på en nyttig og god måde ved at sørge for, at de kunne besøge bør-

negudstjenester, sløjdlokaler, legepladser o.lign. Pengene til disse aktiviteter ville selskabet fremskaffe gennem medlemmernes kontingent, ved at søge tilskud fra kommunen og private institutioner, samt ved at benytte sig af andre muligheder, der eventuelt måtte fremkomme⁴.

Som selskabets første bestyrelse valgtes borgmester Jørgen Lyngbye, pastor Eduard Frederik Peter Melbye, overlærer Nis Kristian Langvad, malermester Jakob Broch, byrådsmedlem lærer Hans Jensen og byrådsmedlem redaktør Jens Peter Sundboe, og ved et bestyrelsesmøde et par uger senere blev pastor Melbye valgt til selskabets formand. Af de omkring 100 personer, der var mødt frem til det stiftende møde, indmeldte de 55 sig som medlemmer, og allerede ved selskabets første ordinære generalforsamling tre måneder senere var medlems-tallet nået op på 162⁵.

Som nævnt var det blevet besluttet at tilbyde Esbjerg Kommune at overtage tilsynet med plejebørn, og efter at selskabet havde ansøgt byrådet om tilladelse hertil, vedtog byrådet den 27. februar 1902 at overlade selskabet det kommunale plejebørnstilsyn, dog således at tilsynet skulle udøves under kontrol af byrådets udvalg for tilsyn med plejebørn. Tilsynet begyndte den 23. april og omfattede foruden privat anbragte plejebørn også »Esbjerg Børnehjem«, 1. januar 1924 overtog byrådet igen tilsynet, men »Børnenes Vel« fik dog herefter lov til at vælge et medlem til Esbjerg byråds udvalg for tilsyn med plejebørn⁶.

Et generelt problem for plejehjemsforeningerne var, at det ikke altid var let straks at have et tilstrækkeligt godt plejehjem parat, når et barn skulle anbringes. Ofte kunne foreningens overtagelse af forsørgelsen af barnet ikke udskydes, hvilket bl.a. gjaldt i de tilfælde, hvor barnet blev mishandlet i hjemmet, eller hvor barnet var forældreløst. Som løsning på dette problem begyndte plejehjemsforeningerne at oprette optageshjem, hvor børnene blev midlertidigt anbragt, som regel nogle få måneder. Disse hjem havde desuden den fordel, at de enkelte børn nærmere kunne iagttages, idet det havde vist sig, at ikke alle børn egnede sig til at blive anbragt i et plejehjem. De første to af disse hjem blev dog ikke oprettet af en pleje-

hjemforening, men af »Kristelig Forening for offentlig tiltalte og straffede Børns Redning«, der fik ét hjem i 1900 på Orø og ét til i 1901 ved Ærøskøbing. I 1902 blev Danmarks tredje oprettet af plejeforeningen i København, og ved første verdenskrigs begyndelse havde de forskellige foreninger og selskaber under »De danske Plejhjemforeninger« allerede fået oprettet 17 af disse hjem⁷.

Også »Børnenes Vel« i Esbjerg havde problemer med at skaffe gode plejhjem straks, når selskabet havde brug for dem, og i december 1904 blev det besluttet at oprette et optagelseshjem. Der blev ansat en bestyrerinde til at passe børnene, og i midten af marts 1905 kunne hjemmet begynde sin virksomhed i Borgergade 17 i en lejlighed, som selskabet havde lejet til formålet. Imidlertid viste det sig, at der var for få tilfælde, hvor der var brug for hjemmet, og da driften var meget dyrere end beregnet, blev hjemmet lukket igen 1. september samme år⁸.

Omkring to år senere forsøgte selskabet sig igen med at oprette et optagelseshjem, men denne gang under lidt andre former. I juli 1907 blev det besluttet at forsøge at finde nogle familier, der ville være villige til at modtage børn i pleje for en kortere tid for et bestemt dagpengebeløb. Efter at man havde annonceret efter sådanne hjem, valgtes der i oktober blandt de tre ansøgere dog kun en enkelt, nemlig en mejerist på Jernevej, og måneden efter blev hans hjem for første gang benyttet som optagelseshjem. I årene herfra og frem til 1916, hvor selskabet fik et fast optagelseshjem i egne bygninger, førte hjemmet en tilværelse præget af mange flytninger.

16. marts 1908 var der meddelelse om, at mejeristen var flyttet til Gasværksgade, og 30. marts 1909 oplystes det, at han nu boede i Skolegade. I januar 1910 blev hvervet overdraget til en bager, der også boede i Skolegade. 30. marts samme år meddeltes det, at bageren nu boede i Norgesgade, og 1. oktober flyttede han for anden gang i 1910, denne gang til Nørregade. Mellem 25. november 1912 og 7. januar 1913 skiftede bageren adresse til et andet hus i Nørregade. Kort efter, nemlig 1. marts 1913, flyttede han til Englandsgade til en villa med god plads til børnene, og her vedblev hjemmet at

være, indtil »Børnenes Vel« i 1916 fik sit eget optagelseshjem⁹.

I optagelseshjemmet blev der anbragt børn i alle aldre, også spædbørn, indtil »Børnenes Vel« i 1912 oprettede et ekstra optagelseshjem, udelukkende beregnet til børn under to år¹⁰. Det store besvær med at passe de små børn gjorde, at kun få familier ønskede at få et barn i denne alder i pleje, og dette medførte, at det kunne være vanskeligt at skaffe tilstrækkeligt gode plejehjem, da der ofte var for få at vælge imellem. I 1909 havde optagelseshjemmet været underbelagt, og det havde derfor ikke været noget problem at få anbragt de mindste børn. To år senere ved generalforsamlingen i april 1911 kunne det konstateres, at det ikke ville vare længe, før hjemmet blev for lille i forhold til børnetallet, og et forslag fra et af bestyrelsesmedlemmerne om at oprette et optagelseshjem for børn under to år vandt almindelig tilslutning. I november samme år accepterede »Børnenes Vel«'s bestyrelse et tilbud om, at selskabet kunne leje en gård i Strandby af Esbjerg Kommune, og den 10. maj 1912 kunne hjemmet åbnes. Optagelseshjemmet for spædbørn blev ledet af en forstanderinde, der var ansat specielt til dette formål, og herved adskilte det nye hjem sig fra det gamle, der som tidligere anført blot bestod af en almindelig familie, der mod betaling modtog børn i pleje for en kortere tid¹¹. En anden forskel var, at det nye hjem ikke førte den samme omflakkende tilværelse som det gamle; den eneste flytning af hjemmet foregik engang mellem 25. oktober 1913 og 17. marts 1914 til en lejet villa i Rolfsgade 36¹².

Da det i juli 1913 blev bestemt at lade optagelseshjemmet for de mindre børn flytte fra gården i Strandby, overvejede »Børnenes Vel«'s bestyrelse at sammenlægge de to optagelseshjem. Der var dog blandt de lejligheder, der var tilbudt om at leje, ingen velegnede, så tanken blev foreløbig opgivet. I marts 1915 blev det så endnu engang besluttet at forsøge at leje en ejendom, hvor der var plads til begge hjem. I oktober 1915 åbnede der sig imidlertid mulighed for at flytte selskabets børnehaven, som siden 1907 havde været placeret i et hus, som »Børnenes Vel« ejede, nemlig Nørregade 91. Huset blev derefter ombygget og kunne i 1916 tages i brug som optagelseshjem¹³, hvilket formodentlig skete den 2. juni¹⁴.

Ud over, at optagelseshjemmet modtog børn, der var blevet fjernet fra deres hjem, gav dets vedtægter også mulighed for, at forældre kunne få deres børn midlertidigt anbragt, hvis f.eks. en af forældrene var længerevarende syg. Fra de forrige optagelseshjem er vedtægterne ikke bevaret, men også i disse hjem må der have været mulighed for forældrene selv at anbringe deres børn, idet der lige fra de tidligst bevarede optegnelser over børn, anbragt i optagelseshjemmet, jævnlige som optagelsesgrund er anført, at moderen var kommet på hospitalet¹⁵.

Optagelseshjemmet i Nørregade blev brugt af »Børnenes Vel« i de næste 40 år, og det kunne ikke undgås, at hjemmet efterhånden kom til at virke utidssvarende. I november 1954 påbegyndtes derfor opførelsen af et nyt optagelseshjem på Bøndergårdsvej 2, og den 8. maj 1956 kunne de nye bygninger tages i anvendelse. Optagelseshjemmet på Bøndergårdsvej var normeret til 25 spædbørn og 26 børn i alderen 2-14 år¹⁶. Til omkring 1960 var hjemmet stort set fuldt belagt, men herefter begyndte børnetallet langsomt at falde. I begyndelsen af 1970'erne var antallet af større børn nået ned på omkring halvdelen af normeringen, og selv om der stadig var en nogenlunde god belægning på spædbørnsafdelingen, var nedgangen også indtrådt her¹⁷. For at udnytte den overskydende plads blev der fra den 15. januar 1971 indrettet vuggestuepladser i spædbørnsafdelingen. Året efter den 1. april blev optagelseshjemmets afdeling for spædbørn helt nedlagt¹⁸, og den 31. marts 1976 blev også afdelingen for de større børn lukket; herefter var der i bygningerne på Bøndergårdsvej udelukkende vuggestue¹⁹. Ved et bestyrelsesmøde i maj 1976 blev det besluttet, at hvis det var muligt at sælge bygningerne, ville »Børnenes Vel« ikke vedblive med at drive vuggestuen. I oktober 1976 blev Esbjerg Kommune interesseret i at købe ejendommen, og den 1. juli 1977 blev bygningerne overtaget af kommunen²⁰.

Ud over tilsynet med plejebørn og oprettelse af forskellige optagelseshjem, fik »Børnenes Vel« også udrettet adskillig andet inden for børnesagen. I de første år efter selskabets begyndelse ydede det økonomisk hjælp til vanføre børns ferieophold.

Desuden betalte selskabet af og til for tøj til fattiges børn, bl.a. konfirmationstøj, og endelig arrangerede selskabet om vinteren søndagsoplæsning for alle dem af Esbjergs børn, der måtte have lyst²¹.

Selskabets vigtigste gøremål ud over plejebørnstilsynet og optagelseshjemmene var dog oprettelsen af en del børnehaver og vuggestuer. Da det i 1904 blev besluttet at oprette et optagelseshjem, var det først hensigten, at hjemmet både skulle bruges som optagelseshjem og vuggestue. Imidlertid blev det kun et optagelseshjem, der blev oprettet. Denne indskrænkning i den oprindelige plan skete ikke uden diskussion bestyrelsesmedlemmerne imellem, og man enedes derfor i februar 1905 om at prøve snarest muligt at få oprettet en vuggestue. Ved generalforsamlingen i marts 1906 blev det besluttet at opføre et asyl i Nørregade 91 ved siden af »Esbjerg Bryghus« på en grund, der blev skænket af bryggeridirektør Søren Fischer. I januar 1907 stod asylet færdigt, og den 16. april begyndte »Esbjerg Børneasyl« sin virksomhed. »Esbjerg Børneasyl« blev dog ikke i første omgang vuggestue, men børnehave for børn i alderen 2-7 år. 1. april 1916 flyttede asylet til Englandsgade 6, som var blevet testamenteret til »Børnenes Vel« af enkefru Ane Christensen, og herved blev det som tidligere nævnt muligt at samle de to optagelseshjem i bygningen i Nørregade. I maj 1920 blev børnehaven omdannet til vuggestue, men det var dog stadig i et vist omfang muligt at få passet børn i alderen 2-6 år²².

Under den anden verdenskrig opstod der pladsmangel i vuggestuen, og den 1. maj 1943 blev der i en lejlighed på 1. sal i Kongensgade 64 oprettet en børnehave beregnet for de største af de børn, der tidligere havde været anbragt i vuggestuen. Det havde lige fra begyndelsen været meningen, at børnehaven blot skulle eksistere midlertidigt, idet stedet ikke var ideelt, og den 1. april 1948 ophørte børnehaven da også igen²³.

På grund af pladsmangelen havde »Børnenes Vel« også planer om at udvide vuggestuen i Englandsgade. I 1946 blev det besluttet at opføre en ny ejendom til vuggestue og børnehave på vuggestuens grund, men da det så kort tid efter krigen stadig var vanskeligt at skaffe byggematerialer, var man ind-

stillet på at vente et stykke tid med at virkeliggøre planerne. I 1948 blev »Børnenes Vel« og »Røde Kors«'s afdeling i Esbjerg enige om at opføre den planlagte børnehave og vuggestue i fællesskab og at lade institutionen lede af en bestyrelse bestående af medlemmer fra begge organisationer. Den 1. oktober 1950 kunne »Esbjerg Børnegård« tages i brug med en vuggestue for 27 børn i alderen fra 0 til 2½ år og en børnehave for 52 børn i alderen fra 2½ år til den skolepligtige alder²⁴.

I dag er der af de institutioner, som »Børnenes Vel« oprettede, kun »Esbjerg Børnegård« tilbage. Herudover har selskabet i dag endnu et gøremål. Pengene fra salget af optagelseshjemmet på Bøndergårdsvej er blevet brugt til at oprette »Fonden Børnenes Vel, Esbjerg«, der blev stiftet i 1979. Renterne af kapitalen skal bruges til gavn for børn og unge over hele landet og fortrinsvis til formål, der ikke dækkes af den til enhver tid gældende lovgivning om offentlige ydelser²⁵.

Noter

(I det følgende vil »Børnenes Vel« blive forkortet til BV og forhandlingsprotokol for selskabet Børnenes Vel til protokol-BV).

1. Harald Jørgensen: Studier over det offentlige Fattigvæsens historiske Udvikling i Danmark i det 19. Aarhundrede. Kbh. 1940, s. 234-235, 253-257, 319-325 og 374-381. Palle Svennevig: Forsorgen for fattige børn i 1800-tallet. Århus 1973, s. 26-29.
2. Harald Jørgensen, s. 270-312 og 374-381. M. H. Nielsen: Fattiggaarde i Ribe Amt og By, *Fra Ribe Amt* 1934, s. 406-473. Ingeborg Christmas-Møller: På fattighuset. Greve Hospital og andre fattighuse på landet i 1700- og 1800-tallet. Kbh. 1978, s. 66-85.
3. Holger Horsten: Børne- og Ungdomsforsorgen i Danmark. 7. udg., Kbh., 1969, s. 35-37 og 249-250. Eske M. Eskesen, Ludv. Beck og M. Knudsen (red.): Danske Opdragelseshjem. Kbh. 1926, s. 79-83. Harald Jørgensen, s. 323-325.
4. Protokol-BV, 1902: 4/2.
5. Protokol-BV, 1902: 4/2, 17/2 og 29/4.
6. Protokol-BV, 1902: udateret møde (holdt mellem 27/2 og 19/3), 16/4 og 23/4. 1923: 12/12.

7. Holger Horsten, s. 37-38 og 253.
8. Protokol-BV, 1904: 14/12. 1905: 20/1, 31/1, 15/2, 28/3, 23/6 og 4/9. Trykt årsberetning for BV 1904-1905, s. 11.
9. Protokol-BV, 1907: 9/7, 2/9 og oktober (uden nærmere datering). 1908: 16/3. 1912: 25/11. 1913: 7/1. »Forhandlingsprotokol for Optagelseshjemmet af 1907«, 1909: 16/12. 1911: 4/2. 1913: udateret notat omhandlende 1/3. *Esbjerg-Avis*, 1909: 31/3. 1910: 31/3. Kontrakt mellem bageren og BV underskrevet 22/12 1909 til ikrafttræden 1/1 1910. *Skattebog for Esbjerg Købstad*, 1913, s. 67. *Esbjerg Bys Vejviser og Skattebog*, 1915, s. 43.
Navnene og adresserne vil her kun blive omtalt i vage vendinger, da arkivalierne endnu ikke er tilgængelige uden forudgående tilladelse. I forbindelse med denne undersøgelse er et kort referat af denne artikel blevet vedlagt BV's arkivalier i Esbjerg Byhistoriske Arkiv. I dette referat er navne og adresser opgivet.
10. »Forhandlingsprotokol for Optagelseshjemmet af 1907«. – Medens der for alle årene fra protokollens begyndelse i 1908 og frem til 1912 er notater om optagelse af børn både over og under 2 år, er der fra 1912 kun notater om børn over 2 år.
11. *Esbjerg-Avis*, 1909: 31/3. 1910: 31/3. 1911: 8/4. 1912: (annoncer) 7/5 og 9/5. Protokol-BV, 1911: 30/11. 1912: 9/4.
12. I »Forhandlingsprotokollen for Udvalget for Optagelseshjemmet for spæde Børn«, 25/10 1913 nævnes det, at hjemmet snart skulle flyttes, og at der efter flytningen skulle holdes et nyt møde, hvilket skete 17/3 1914. Se også samme protokol 12/9 1913.
13. Protokol-BV, 1913: 2/7 og 30/7. 1915: 15/3, 22/3, 11/10 og 14/10. *Esbjerg-Avis*, 1917: 30/3.
14. Det fremgår af protokol-BV 20/3 1916, at ombygningen endnu ikke var foretaget, og af protokol-BV 6/9 1916 fremgår det, at ombygningen var tilendebragt. Det nøjagtige tidspunkt for indflytningen var formodentlig 2/6 1916, idet der foreligger en regning på 26 kr. fra den 3/6 1916 fra en drager angående »Flytning og Kjørsel af Børnenes Vel« den 2/6 1916. BV foretog i 1916 kun én flytning ud over flytningen af optagelseshjemmene, nemlig flytningen af børnehaven »Esbjerg Børneasyl« fra Nørregade 91 til Englandsgade 6, men denne flytning blev foretaget allerede 1/4.
15. »Vedtægt for det Selskabet »Børnenes Vel« i Esbjerg tilhørende Optagelseshjem«. 30/7 1935. Dette er den ældste bevarede vedtægt for optagelseshjemmene. »Forhandlingsprotokol for Optagelseshjemmet af 1907«. De ældste notater heri om de enkelte børns anbringelse i optagelseshjemmet er fra 1908.
16. Protokol-BV, 1956: 18/4. *Vestkysten*, 1956: 6/6. »Beretning og regnskab for spædbørnehjemmet og optagelseshjemmet for året 1956-1957«.
17. Se »Beretning og regnskab for spædbørnehjemmet og optagelseshjemmet« fra 1956-1957 til 1970-1971 samt protokol-BV, referat af generalforsamlingerne fra 1957 til 1975.

18. Protokol-BV, 1970: 16/9 og 29/12. 1971: 1/4. Kopi af brev fra optagelsehjemmet til Socialstyrelsen 24/7 1972.
19. Oplysningen stammer fra BV's nuværende formand Else Herrig Jensen, Esbjerg.
20. Protokol-BV, 1976: 31/5 og 19/10. 1977: 22/8.
21. Protokol-BV, referaterne af generalforsamlingerne fra 1902 til 1912.
22. Protokol-BV, 1904: 14/12. 1905: 23/2. 1906: 22/11. 1907: 22/1 og 4/4. 1915: 6/12. 1916: 29/3. 1921: 15/3. *Esbjerg-Avis*, 1906: 27/3. 1916: 31/3 (annonce). *Esbjerg Vejviser og Skattebog*, 1915: s. 17. 1916: s. 15. »Reglement for Selskabet »Børnenes Vel«'s vuggestue i Esbjerg« 31/3 1925.
23. Protokol-BV, 1943: 9/6. Brev fra Overinspektionen for Børneforsorgen til BV 27/3 1944, brev fra BV til Overinspektionen for Børneforsorgen 28/6 1944. »Beretning og Regnskab for Aaret 1947/48«.
24. Protokol-BV, 1946: 28/3 og 13/6. 1948: 29/3 og 14/6. 1951: 31/5. »Vedtægt for Esbjerg Børnegård Englandsgade 6, Esbjerg«, 15/11 1956.
25. *Vestkysten*, 1979: 4/12 og 11/12.

Torsten Riber, f. 1956, stud.mag. i historie, H. C. Ørstedskol., lejl. 2030, Niels Bohrs Allé 23, 5230 Odense.